

УДК 343.226 К61

ЛЕСЬКО Н.В.

**ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ СПЕЦІАЛІЗОВАНИХ УСТАНОВ
ДЛЯ ОСІБ, ЯКІ ВЧИНИЛИ НАСИЛЬСТВО В СІМ'Ї**

У статті досліджується правовий статус спеціалізованих установ для осіб, які вчинили насильство в сім'ї. Розглядаються основні напрями удосконалення діяльності вищезазначених суб'єктів у сфері захисту дітей від насильства.

Ключові слова: спеціалізовані установи для осіб, які вчинили насильство в сім'ї, діти, неповнолітні особи, насильство, жорстоке поводження з дітьми.

В статье исследуется правовой статус специализированных учреждений для лиц, совершивших насилие в семье. Рассматриваются основные направления совершенствования деятельности вышеупомянутых субъектов в сфере защиты детей от насилия.

Ключевые слова: специализированные учреждения для лиц, совершивших насилие в семье, дети, несовершеннолетние лица, насилие, жестокое обращение с детьми.

The article investigates the legal status of specialized institutions for those who committed domestic violence. The main directions of improvement of activity of the aforementioned subjects in the field of protection of children from violence are considered.

Key words: specialized institutions for persons who committed violence in the family, children, minors, violence, ill-treatment of children.

Вступ. Україна є учасницею більшості міжнародних договорів універсального характеру, прийнятих на рівні ООН, а також конвенцій Ради Європи, які відіграють провідну роль у міжнародному захисті прав дитини. Визнані міжнародні стандарти захисту дітей від насильства загалом втілені у національному законодавстві України. Положення національного законодавства свідчать, що державна політика захисту дітей від насильства є одним із пріоритетів державно-правової політики України.

Проте, незважаючи на значні успіхи в боротьбі з насильством щодо дітей, прогрес має занадто повільний і фрагментарний характер. Ризик насильства щодо дітей, особливо дівчат, як і раніше, присутній скрізь, зокрема в інформаційному просторі і в місцях, де діти мають бути в безпеці – школах, установах юстиції, під час дозвілля, спорту і вдома. Прогрес стримується незначним інвестуванням у запобігання насильства, фрагментарною та недостатньо впроваджуваною національною політикою, дефіцитом даних і досліджень.

Стан дослідження проблеми. Значна увага питанню подолання насильства над дітьми приділялась у роботах таких науковців: О.М. Бандурки, Ю.П. Битяка, М.А. Бондаренка, Е.В. Валькової, В.І. Ветрова, В.В. Галунька, А.О. Голая, І.П. Голосніченка, Л.Л. Гоголевої, Л.В. Дорош, О.С. Доценка, Г.К. Ісмуханової, О.В. Ковальової, Р.А. Калюжного, В.К. Колпакова, А.Т. Комзюка, С.О. Короеда, Є.В. Курінного, Л.В. Левицької, І.В. Литвиненко, О.В. Лисової, П.С. Матишевського, В.І. Олефіра, С.С. Овчарука, Г.О. Пономаренко, В.М. Смітєнка, О.В. Тюріної.

Постановка завдання. Метою цієї статті є дослідження функцій спеціалізованих установ для осіб, які вчинили насильство в сім'ї у сфері захисту дітей від насильства.

Результати дослідження. До спеціалізованих установ для осіб, які вчинили насильство в сім'ї, та жертв такого насильства належать:

- кризові центри для членів сімей, в яких вчинено насильство або існує реальна загроза його вчинення;
- центри медико-соціальної реабілітації жертв насильства в сім'ї.

© ЛЕСЬКО Н.В. – кандидат юридичних наук, доцент кафедри адміністративного та інформаційного права (Навчально-науковий інститут права та психології Національного університету «Львівська політехніка»)

Діяльність кризових центрів регулюється Законом України «Про попередження насильства в сім'ї» від 15.11.2001 р. № 2789-III [1] та Наказом Міністерства України у справах сім'ї, дітей та молоді «Примірне положення про Кризовий центр для членів сімей, в яких вчинено насильство в сім'ї або існує реальна загроза його вчинення» від 10.06.2009 р. № 1977 [2].

Кризові центри є важливою інституцією у сфері протидії насильству щодо дітей, адже саме на їх базі мають реалізовуватися корекційні програми для кривдників. У сучасних умовах дотримання чинного законодавства вимагає створення кризових центрів у регіонах (оптимально – на рівні районних центрів), з урахуванням потреб та можливостей місцевої громади. На жаль, кризових центрів в Україні вкрай недостатньо, а їх створення в регіонах пов'язане зі значними організаційними, технічними та методичними труднощами.

Зважаючи на це та з метою впровадження корекційних програм, підтримуємо думку, що необхідно започаткувати кризові центри у формі районних ресурсних центрів протидії насильству в сім'ї, які у вигляді спеціалізованих формувань можуть створюватися (за погодженням) на базі центрів медико-соціальної реабілітації, центрів соціально-психологічної допомоги дітям, навчальних закладів, медичних установ, громадських організацій тощо. Ресурсний центр об'єднує фахівців, пов'язаних із соціальною роботою та попередженням насильства в сім'ї, які зможуть оперативно організувати та проводити корекційну роботу з особами, які вчинили насильство в сім'ї [3].

Кризові центри створюються місцевими державними адміністраціями за поданням центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики з питань попередження насильства в сім'ї, відповідно до соціальних потреб регіону.

Кризові центри можуть також створюватися органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями, благодійними фондами, об'єднаннями громадян і окремими громадянами за погодженням із центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики з питань попередження насильства в сім'ї, і реєструються в порядку, визначеному законом. Однак, яким чином визначати потреби регіону, не визначено ані Законом, ані наявними підзаконними нормативно-правовими документами.

Працівники кризових центрів:

- здійснюють прийом членів сім'ї, які можуть стати або стали жертвами насильства в сім'ї;
- здійснюють прийом осіб, які вчинили насильство в сім'ї, з метою проходження корекційної програми;
- організують надання необхідної психологічної, педагогічної, медичної, юридичної допомоги членам сім'ї, які можуть стати або стали жертвами насильства в сім'ї;
- розробляють корекційні програми та організують їх проходження особами, які вчинили насильство в сім'ї;
- відповідно до можливостей надають притулок для тимчасового перебування членам сім'ї, які можуть стати або стали жертвами насильства в сім'ї;
- повідомляють членів сім'ї, де виникає реальна загроза вчинення насильства або де було вчинено насильство, про права, заходи і послуги, якими вони можуть скористатися;
- повідомляють уповноважені підрозділи органів Національної поліції про виявлені факти реальної загрози застосування насильства в сім'ї або про факти вчинення такого насильства;
- вивчають і узагальнюють причини та умови конкретних проявів насильства в сім'ї;
- надають інформацію з питань попередження насильства в сім'ї на запит уповноважених органів;
- забезпечують збереження конфіденційної інформації щодо осіб, які звернулися до кризового центру про допомогу;
- взаємодіють із засобами масової інформації, громадськими організаціями у проведенні просвітницької та виховної роботи з питань попередження насильства в сім'ї;
- у випадках, встановлених законом, вживають вичерпних заходів щодо забезпечення доступу до безоплатної правової допомоги [1].

Незважаючи на те, що цією статтею передбачено ряд заходів, здійснення яких покладено на працівників кризових центрів, частина з них дублює здійснення заходів із попередження насильства в сім'ї, іншими органами та установами, зокрема:

- з уповноваженим органом виконавчої влади з питань попередження насильства в сім'ї – в частині, що стосується вивчення й узагальнення причин та умов проявів насильства в сім'ї, організації проходження корекційних програм з особами, які вчиняють насильство;

– з центрами соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді та центрами соціально-психологічної допомоги – в частині надання необхідної психологічної, педагогічної, медичної, юридичної допомоги членам сім'ї, які можуть стати або стали жертвами насильства.

Статтею також передбачено як надання кризовими центрами допомоги постраждалим від насильства в сім'ї, так і здійснення роботи з особами, які вчиняють насильство. Однак головним принципом роботи з попередження насильства в сім'ї є принцип безпеки постраждалих, яка не завжди може бути гарантована під час здійснення в одному приміщенні роботи як з жертвою, так і з її кривдником. Не визначено статтею порядок та умови надання допомоги дітям, які постраждали від насильства чи жорстокого з ними поводження в сім'ї або щодо яких існує така загроза.

Крім того, нині корекційні програми розглядаються як різновид соціальної роботи, а не як альтернативні санкції (види покарання), а віднесення корекційних програм до соціальної роботи передбачає їх здійснення на основі принципу прийняття соціальних послуг (зокрема, добровільності у прийнятті послуги чи відмові від її отримання), що не відповідає суті корекційних програм, які мають здійснюватися в ситуації, коли негативна діяльність особи спрямована не на себе, а на інших членів родини. Підтримуємо думку деяких науковців, що направляти на проходження корекційних програм осіб, які вчинили насильство в сім'ї, необхідно за рішенням суду (як альтернативний вид покарання) [4, с. 86–89].

Центри медико-соціальної реабілітації жертв насильства в сім'ї створюються відповідно до законодавства, що регламентує створення закладів охорони здоров'я. Центри медико-соціальної реабілітації жертв насильства в сім'ї можуть створюватися в системі наявних закладів охорони здоров'я. У центри медико-соціальної реабілітації жертв насильства в сім'ї поміщаються жертви насильства в сім'ї (з їхньої згоди або на їхнє прохання) на підставі рішення медичної комісії центру. Щодо дитини, необхідна згода одного з батьків, усиновителів, опікуна чи піклувальника, у разі, якщо вони не зазнали насильства від одного з них, або органу опіки і піклування.

Жертви насильства в сім'ї перебувають у центрах медико-соціальної реабілітації протягом терміну, необхідного для їхнього лікування та психо-соціальної реабілітації. За їхнім бажанням, вони можуть пройти курс лікування та психо-соціальної реабілітації амбулаторно.

Працівники центрів медико-соціальної реабілітації жертв насильства в сім'ї:

- надають жертвам насильства в сім'ї первинну медико-санітарну і психологічну допомогу, окремі види психіатричної допомоги на підставах та в порядку, передбачених Законом України «Про психіатричну допомогу», іншими законами;
- за необхідності направляють жертв насильства в сім'ї для відповідного подальшого лікування;
- організовують надання юридичних консультацій жертвам насильства в сім'ї та у випадках, установлених законом, вживають вичерпних заходів щодо забезпечення доступу до безоплатної правової допомоги;
- повідомляють про вчинене насильство в сім'ї уповноважені підрозділи органів Національної поліції;
- надають інформацію з питань попередження насильства в сім'ї на запит уповноважених органів [1].

За підтримки Офісу координатора проектів ОБСЄ, 11–12 червня 2009 р. проведено міжнародний семінар «Соціальна робота з кривдниками: міжнародний досвід та перспективи впровадження в Україні». Завдяки Офісу координатора проектів ОБСЄ, робочою групою, до складу якої увійшли представники центральних органів виконавчої влади; науковці та практики було розроблено рекомендовану програму корекційної роботи з особами, які вчинили насильство в сім'ї, та програму підготовки спеціалістів щодо впровадження корекційної роботи. Кілька варіантів корекційних програм також розроблено Міжнародним правозахисним центром «Ла Страда-Україна» та Міжнародним гуманітарним центром «Розрада».

За програмою підготовки спеціалістів, розробленою за сприяння ОБСЄ, підготовлено 300 фахівців, які можуть здійснювати впровадження корекційних програм [4, с. 86–87].

Проте, на жаль, в Україні жоден навчальний заклад, зокрема підвищення кваліфікації, не готує фахівців у сфері проведення корекційних програм. Центри соціальної допомоги для сім'ї, дітей та молоді не мають ані фінансування, ані приміщень, ані фахівців. Також варто зазначити, що існує різна інформація щодо реальної кількості центрів медико-соціальної реабілітації жертв насильства в сім'ї.

Висновки. Основною причиною неотримання жертвами насильства в сім'ї медико-санітарної та психологічної допомоги є відсутність належного фінансування центрів медико-соці-

альної реабілітації для жертв насильства в сім'ї по всій території України. Якщо така допомога і надається закладами охорони здоров'я, то на загальних підставах. Вимоги ст. 9 Закону України «Про попередження насильства в сім'ї» на практиці не виконуються, що, у свою чергу, призводить до невиконання державою взятих на себе повноважень щодо захисту прав та інтересів жертв насильства в сім'ї і проходження ними медико-соціальної реабілітації.

Список використаних джерел:

1. Про попередження насильства в сім'ї : Закон України від 15 листопада 2001 р. № 2789-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua>.
2. Примірне положення про Кризовий центр для членів сімей, в яких вчинено насильство в сім'ї або існує реальна загроза його вчинення : Наказ Міністерства України у справах сім'ї, дітей та молоді від 10.06.2009 р. № 1977 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua>.
3. Програма корекційної роботи з особами, які вчинили насильство в сім'ї, та основні засади її реалізації 2010 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.osce.org/ukraine/75925?download=true>.
4. Моніторинг стану виконання законодавства України щодо протидії насильству в сім'ї. 2001–2011 роки / Кол. авт.: О. Бандурка, О. Бондаренко, В. Брижик, та ін.; заг. ред. О. Бандурки, К. Левченко; вступ. слово О. Зарубінського. – Х.: Видавництво «Права людини», 2011. – 240 с.

УДК 342: 336

ЛІСОВОЛ О.М.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФІНАНСОВО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВАЛЮТНОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ

У статті здійснюється аналіз поняття та значення валютного контролю, проаналізовано погляди науковців щодо тлумачення сутності валютного контролю та внесено ряд пропозицій щодо вдосконалення валютного контролю як складової частини системи валютного регулювання.

Ключові слова: валютний контроль, валютне регулювання, валютні відносини, фінансовий контроль, валютні операції, валютне законодавство, завдання валютного контролю, принципи валютного контролю.

В статье осуществляется анализ понятия и значение валютного контроля, проанализированы взгляды ученых относительно толкования сущности валютного контроля и внесен ряд предложений по совершенствованию валютного контроля как составляющей системы валютного регулирования.

Ключевые слова: валютный контроль, валютное регулирование, валютные отношения, финансовый контроль, валютные операции, валютное законодательство, задачи валютного контроля, принципы валютного контроля.

In this article the analysis of the notion and significance of the exchange control is made, in addition, the scholars views on interpretation of the essence of the exchange control are analyzed, moreover, a number of propositions for improving exchange control as a part of exchange regulation is made.

Key words: exchange control, exchange regulations, exchange relations, financial control, foreign exchange, currency legislation, objectives of foreign exchange controls, principles of exchange control's.

© ЛІСОВОЛ О.М. – здобувач кафедри фінансового права та фіскального адміністрування (Національна академія внутрішніх справ)